

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ «ՏԱԳՆԱԴ»Ը ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍԺՐ

ՍՈՒՏԻ ԵՒ ԽԵՂԱԲԻՒՐՈՒՄԱՆ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ. — Ով որ ինքզինքը գերին կ'ընէ ստութեան, կը կորսնցնէ ամէն հեղինակութիւն իր խօսքերուն մէջ, որովհետեւ ստութիւնը ի յայտ կը բերէ տկար հոգի մը, անապաւէն միտք մը եւ յոռի նկարագիր մը: Որքա՛ն ճիշդ է այն խօսքը թէ՛ ով որ պատրանքներու հետ կը խաղայ, ի վերջոյ զոհ կ'ընրթայ անոնց: Ա. Թոռոյ տագնապիկն նուիրուած մեր յօդուածաշարքին երրորդ մասը կը վերջանար հետեւեալ բառերով, թէ յետոյ տեղի ունեցան Պատրիարքական կիսապատար ընտրութիւնները, հակառակ Բարձրագոյն Ատեանի եւ Նահանգային Դատարանի ազդարարութեանց: ՍՈՒՆ, ի 1957 ի Մարտի թիւին մէջ դրուած է Հաղորդագրութիւն մը՝ որ կը վերաբերի մեր յիշատակած գոյգ ընտրութիւններուն: Հաղորդագրութիւնը կը գրաւէ անեղան անկիւն մը, կէս էջ միայն, կարծես կ'ամփնայ իր հոն ըլլալէն, խեղաթիւրուած սուտ մը եղած ըլլալուն համար անտարակոյս: Այլապէս իբրեւ իմքագրական կրնար ծառայել, բազմաթիւ էջերու վրայ փոռուած: Առանց բառերու հետ խաղալու եւ ճամարտակ մտածումներու, րսենք Հաղորդագրութեան այդ պահուստունքին ամբողջ իմաստը:

Իրողությունը այն է որ երբ 17 Մարտ 1957ին, Ամմանի Բարձրագույն Ատեանը չուզեց միջամուխ ըլլալ Տեղապահի ընտրութեան գործին: Դակառակ որ այդ ընտրութիւնը ապօրէն եղած էր եւ Բարձրագոյն Ատեանի առջեւ դատը միայն ապօրէն ժողովով ընտրուողին դէմ չէր որ բացուած էր, այլ մանաւանդ Ներքին Դործոց Նախարարին՝ որ առանց նկատի ունենալու ընտրութեան ապօրինութիւնը, թոյլ տուած էր ինքզինքին վաւերացնելու զայն: Եղիշէ Սրբազանը այս դատը փոխադրեց Նահանգային Ատեանին առջեւ, որ ստանձնեց դատը, 20 Մարտ 1957ին, պատիրարքական ընտրութեան օրը եւ ընտրութեան ժողովին մէկ ժամ առաջ տուաւ իր վիճուր, որով կ'արգիւնէր ըլլալիք ընտրութիւնը դատի աւարտումէն առաջ: Նահանգային Դատարանի այս վիճիւր Ա. Աթոռ կը հազորդուէր նախ օրուան Կառավարիչ՝ Ատեան Պէյի միջոցաւ եւ յետոյ դատարանի պատգամաբերին ձեռքով, ժողովը սկսելէն կէս ժամ առաջ:

Իսկ թէ ի՞նչպէս կը ներկայացուի անկրին մը ծուարած ՍԻՌԻ Վերոյիշեալ Հաղորդագրութեան մէջ այս պարագան։ «Ընտրութիւնը եւ յարակից եկեղեցական հանգիստութիւնները վերջացած էին երբ «Նորընտիր պատրիարք»ը Երուսաղէմի Կառավարիչն զրկուած նամակէ մը տեղեկացաւ որ Տէրտէրեան Արքեպիսկոպոսը կրկին դատաքցած էր այս անգամ Երուսաղէմի Շրջանային Դատարանի մէջ, եւ նոր հրահանգ հանել տուած էր ընտրութիւնը կասեցնելու։ Սակայն ընտրութիւնը աւելի քան երեք քառորդ ժամ առաջ աւարտած ըլլալով՝ հանուած հրահանգը չի ծառայեց իր նպատաւին»։ Դարծեալ կը կրկենեք, որքան բառ այնքան սուտ։ Առածը կ'ըսէ, կովը կոտորէ՛ն՝ կին»։ Դարծեալ կը կրկենեք, որքան բառ այնքան սուտ։ Առածը կ'ըսէ, կովը կոտորէ՛ն՝ մարդը խօսքէն կը բռնեն։ Ա. — Նահանգային դատարանը ընտրութեան վրայն Տիրան Արքագանի դատը ընդունեց ճիշդ ժամը 9ին, այս իրողութեան կրնան վրայել Տիրան Արքագանի դատարան կանչուած փաստաբանը եւ Ս. Աթոռոյ Դիւանապետ Պ. Կարպիս Հինդեանը։ Բ. — Երուսաղէմի Կառավարիչը հեռաձայնով տեղեկացուց դատի պարագան Տիրան Արքագանին, եւ հրահանգեց որ ընտրութիւն չըլլայ առանց դատարանի արտօնութեան։ Գ. — Ընտրութեան ժամը Միաբանական Ընդհ. Ժողովի համար զրկուած հրաւիրա-
ված գրեթէ մէջ որոշուած էր 11ին, Տիրան Արքագանը քառորդ ժամ առաջ ժողովի կանգնեց Միաբանութեան անդամները, ձեւականօրէն խուսափել փորձելու համար դատա-
ւանի հաղորդուելիք վճիռէն։ Այս պարագան յստակ կերպով ցոյց կուտայ թէ ինքը տեղեկակ էր դատարանի վճիռին, եւ այս բոլորը կ'ընէր, իր թրջած ծխախոտը մաքա-
տունէն վայրկեան առաջ փախցնելու նպատակով։ Դ. — Դատարանի վճիռը իրեն գրա-

ւոր կերպով հաղորդուեցաւ ժողովի ժամկէտէն առաջ, հակառակ ձեռք առնուած ահաբարութիւններուն եւ Նահանգային Ստեանի վճիռը Վանք բերող պաշտօնեան ուշացնել ուզուող բոլոր հնչիւն փորձերուն: Ե. — Ամենէն կարեւորը, եթէ եղած ընտրութիւնը օրինաւոր եւ դատարանի վճիռն հակառակ եղած չլլար, Նորին Վեհափառութիւն Յորդանանի Թագաւորը չէր ուշացներ վաւերացումը եւ Տիրան Սրբազանն ալ ստիպուած չէր ըլլար տարինուէս սպասելու, մինչեւ որ դատարանով հաստատուէին եղած ապօրինութիւնները, ի դերեւ հանուէին պատրիարք ըլլալու իր երջանիկ յոյսերը. աւելին՝ մինչեւ որ այդ քաղցր երազներու դազալը իրեն օղանաւ եղած, տրամօրէն մեկնէր իր իղծերու աշխարհէն: Յաւիտեանական է խօսքը, ով որ շատ կ'ուզէ քիչ պիտի տրուի իրեն, ով որ ամբողջը կ'ուզէ, ոչինչ պիտի գտնէ:

Ինչպէս կը տեսնեն մեր ընթերցողները, քայլ առ քայլ կը հետեւինք ՍԻՄՆԻ մէջ, Տիրան Սրբազանի օրով եղած յայտարարութիւններուն, Պաշտօնական Հաղորդագրութիւն անունին տակ, բոլորն ալ սուտ եւ խեղաթիւրումի ենթարկուած. խաբելու համար Նախ իրենք զիրենք եւ յետոյ բոլոր անոնք, որոնք կ'ուրօքէն հաւատք կ'ընծայէին ըրուածներուն, յետոյ իրենց կարգին մունետիկ ըլլալու համար սուտին ու կեղծիքին, համաձայն ջամբուած գարիին:

ԵՂԻՇԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԸ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵՆԷՆ. — ՍԻՄՆԻ 1957 Սպիտի-Մայիս թիւին մէջ տրուած է ինը կէտերով, ցուցակը այն յանցանքներուն, որոնց վրայ հիմնուած, իբր թէ, Միաբանական Ընդհ. Ժողովը Միաբանութիւնէն արտաքսման իր վճիռը տուաւ Եղիշէ Սրբազանի նկատմամբ, եւ որոնք, իբր թէ, կարեւոր չափով հիմով ծառայած պէտք է ըլլան Եղիշէ Սրբազանի պատուազրկման վճռագրին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէն տրուած: Հոս նոյնութեամբ կը դնենք պատասխանը ամբաստանագրի ինը կէտերուն, Եղիշէ Սրբազանի կողմէն տրուած, ի պաշտպանութիւն իր նկատմամբ յերիւրուած սուտերուն: Աւելորդ կը նկատենք արծանագրիւ ամբաստանութեան այդ ինը կէտերը մի առ մի, նկատելով որ տրուած պատասխաններուն մէջ կը նշուին արդէն անոնք: Պատասխանին մէջ զործածուած խիստ լեզուն արդիւնէ է, ինը կէտերով, Եղիշէ Սրբազանին վերագրուած յերիւրածոյ եւ անմարդկային զրպարտութիւններուն, ուր որքան բառ այնքան չարամտութիւն եւ մաղծ կայ ծրարուած, Տիրան Սրբազանը եւ իր դաւադիր խմբակը բարացուցող: Ահա այդ զիրք. —

Ամման, 25 Փետր. 1957

Գերապատիւ

Տ. Տիրան Արեւադ. Ներսիսեան

Երուսաղէմ

Ա. Արաուդ, այսպէս կոչուած, Պաթ. Տճօրէն Ժողովոյ կողմէն, որուն օրինաւորութիւնը աւարկելի է ինքնին սեղծուած այս կացութեանը մէջ, ինծի դիմուած ամբաստանագիրը, իր ինք կէտերով, մարդկային շարութեան եւ ինկաւորեան հազուապիւս նմոյս մըն է: Իմ ըսելիքս Զեզմով զիստուրուած ապօրէն ժողովին ըսելէ առաջ, հակիրճ կերպով պատասխանեմ իբրեւ ամբաստանութիւն ինծի դէմ յերիւրուած սուտերուն:

Ա. — Մեր Տեղապահութեան ծօր սարիներուն մեծ պատահական ընտրութիւն չենք բրած որովհետեւ

1) Միաբանութիւնը երկիցս, Զեր ներկայութեան, միաձայնութեամբ ուզած է որ յետագուի պատիւարական ընտրութիւնը, տիրող բազմական կացութեան պատճառաւ: Միաբանական Ընդհ. Ժողովոյ մեր եղբայրակիցները կրնան վկայել ամենամեծօր այս իրողութեան:

2) Միաբանութեան համար այդ օրերուն տաս աւելի կենսական եւ սեղծուած կացութիւնը գիմաւորելու գործը, բան փառասերները զոհացնելու պատրաստ, որոնք այսօր պատրաստ են ամեն ինչ զոհելու, պատիւարական զանիւն վրայ սողոսկելու համար:

3) Եթե ամբողջապես կորսնցուցած չէ՞ Ձեր գիտակցութիւնը, պէ՞տք է յիշե՞ք որ 'Իոյ՛լ իմ փոխ ունի՛ք երեք նամակներ, որոնց մէջ կը թելադրե՛ք յետաձե՛լ պատրիարքական ընտրութիւնը՝ մինչեւ կարգադրութիւնը Արաբներու եւ Հրեից միջեւ եղած անհամաձայնութիւններուն :

Բ. — Արեղոյովին ճիշդ չեն նաեւ ամբաստանագրի երկրորդ կէտով մեզի վերադրուածները, ուր կ'ըսուի թէ մեր Տեղապահութեան երջանին մե՞նք չենք կիրարկած Միաբանական Կանոնի ինչ ինչ տրամադրութիւնները, չենք յարգած Ընդհ. եւ Տնօրէն Ժողովները կանոնաւորապէս գումարելու սկզբունքը, որուն հետեւանով, իբր թէ, երկար տարիներ Միաբանական օտարեկան հաճուհաւութիւնը չէ ներկայացուած :

1) Նախ կը մերժենք այն վերադրումը թէ մենք կանոնաւորապէս չենք գումարած Տնօրէն Ժողովները : Գալով Միաբանական Ընդհ. Ժողովներ կանոնաւորապէս չզուժարեալ խնդրին, առտը պատասխանաւոր են ինձմէ առաջ եւ ինձմէ վերջ, նախ Միաբանական Ընդհ. Ժողովը, որ ժամանակին չէ պահանջած զանոնք եւ յետոյ Տնօրէն Ժողովները, որոնք յաճախ թերապան ճիշդ աշենին իրենց հաճուհաւութիւնը ներկայացնելու : Եթէ համբերութիւն ունենա՞ր կորդալու յիշեալ երջանի Միաբանական Ընդհ. Ժողովի տեսնագրութիւնները, պիտի տեսնե՞ք որ միակ անձը որ մեղադրանքի ենթարկած է Տնօրէն Ժողովներու այս թերացումը, պահանջելով երկիցս նոյնիսկ անոր հրաժարականը, մենք եղած ենք : Դժբախտաբար ասկէ աւելին չէինք կրնար ընել, չունէինք Ձեր իմաստութիւնը եւ ոյ՞ր, Ընդհ. եւ Տնօրէն Ժողովները պատասխանաւոր յայտարարելով՝ վստելու զանոնք Միաբանութեան :

2) Շուրջ հինգ ամիսներ առաջ, Միաբանական Ընդհ. Ժողովը, նկատի ունենալով հանդերձ վերոյիշեալ պարագաները, ընդունեց եւ վաւերացուց այս բոլորը. հետեւեալ այս պարագան վերստին անդրադարձութեան եւ ամբաստանութեան ճիշդ ընելը կը նշանակէ չընդունիլ նախ Միաբանական Ընդհ. Ժողովի որոշումները, երկրորդ՝ անհարկի այս մեղադրանքով կ'ապացուցե՞ք թէ որքան բարձրորակ է Ձեր չարութիւնը մեր հանդէպ, որ չի վայելեր Ձեզի նման *քրիստոնէաշունչ* եւ *մարգարոն* եկեղեցականի մը, ինչպէս կը զաւանդի 'Իոյ՛լ գծեց :

Գ. — Մերժելով կը մերժենք հետեւեալ վերադրումները թէ խղմնօրէն չենք կատարած Տեղապահութեան մեր պատճառը, թէ հաշիւ չենք ներկայացուցած մեր կատարած հաճախակիութիւններուն համար, թէ առանց պատկան Մարմիններու հաւանութեան անհարկի նամբորդութիւններ կատարած ենք Մերձաւոր Արեւելի մէջ, թէ Տեղապահի եւ Լուսարարապետի ամսական հաշիւները կանոնաւոր կերպով չենք տուած, թէ հոգ չենք տարած Ս. Տեղեաց պաշտաւորեան եւ Միաբանական ու վանական կենցաղի բարւոյ ընթացիկն, եւ թէ կրօնական պարտականութեանց մեր թերացումով յռի՛թ օրինակ հանդիսացած ենք Միաբանից :

1) Մենք խղմնօրէն կատարած ենք Տեղապահի մեր պատճառը, մեր կարողութիւններու ներքեւ չափով եւ բացառիկ յաջողութիւններով : Մեր ընտրութենէն անմիջապէս վերջ երբ Արքուք հալալական եւ անտարական ամենեւնի ծանր կացութեան առջեւ եւ, մեր առաջին գործը եղաւ վերակազմել տարիներէ ի վեր հալալուած վարչական մարմինը : Հանգանակութեան համար, իբրեւ Ս. Արքուք Նուիրակ, Հիւսիսային Ամերիկա դրե՞լ Լոզո. Տ. Սերովքե Վրդ. Մանուկեանը : Ժընէվի Միջազգային Ժողովին, Ս. Արքուք ներկայացուցիչ նշանակել Ձերդ Գերապատեալութիւնը : Ս. Արքուք անմիջական ծախսերուն համար անձամբ նշխարաւ երթալ, 16,000 ոսկիի փոխառութիւն ընելու եւ բերելու համար. փոխառուներու ցանկը կրնա՞ր գտնել թէ՛ Ս. Արքուք Նիւմիսից Դիւանատան եւ թէ՛ Գանիի Եւրոպայի դարձնին մէջ : Գալով Հնդկաստանի հանգանակութեան, որուն կ'ակնարկուի, Հանգանակիչ Մարմին հաճուհաւութեան գիրը կը գտնուի գրասեղանիս դարակին մէջ. կրնա՞ր համեմատել Ս. Արքուք յանձնուած գումարին հետ : Իսկ եւրոպայի նամբորդութեան ընթացիկն, հանգանակութիւն չէ եղած, այլ միայն սաներ ուսանողութեան են զանազան ազգայիններէ եւ ամբողջ դասարան մը՝ Վսեմ. Ներսէս Կիլիկեցիներին կողմէն : Վերոյիշեալներու ցանկը կրնա՞ր գտնել Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընձայարանի Տեսչին փո՞ւ եւ կամ Լոնտոնի Կաթ. Պատնիւրակի Գերո. Տ. Պապի եպս. ի մօտ, կարենա՞լ ճշդելու համար սաներ պանդոկներու ցանկը եւ տուած գումարներու փոխակը :

2) Դպրով Մերձ. Արեւելի կոստրոն մեր ճամբարողութիւններուն, կ'ակնարկուի աճ. տուես Ամենայն Հայոց Կարօքիկսի մեզի տուած պատրասկանութիւններու գործադրութեան, զիստուրաբար Կիրիկիոյ Կարօքիկոսական ընթերցեմն առնուրեւմբ: Մենք մեր տրամադրութեան ներքեւ ունինք այդ ուղղութեամբ մեզի տուած հրահանգադրե, եւ որ եւեւ ասեմ կրնամք ներկայացնել առ որ անկ է: Յետոյ մենք միտ տեղեակ պահած ենք Պատ. Տնօրէն Ժողովը մեր բոլոր ճամբարողութիւններու մասին: Այս տեսակեով մեր միակ քեռայունը այն եղած է որ «Սիւննի եւ արտաքին Մամուլի կշեռուն մեզ փառաբանել չենք տուած մենք զեղբ, ինչպէս կ'ընեն այսօր Ձեզի նման ունայնամիտներ:

3) Մեր Տեղապահի եւ Լուսաւարապետի հաշիւները, որոնք ուրիշներու կողմէն բռնուած են, միտ ալ կանոնաւոր կերպով ներկայացուած են. կրնաք հաստատել զանոնք վերոյիշեալ պատճառներու յատկ հաշուեցեւերէն:

4) Դպրով Ս. Տեղեաց պայծառութեան, մեր տըշանին ոչ միայն իրաւունքներ չեն կորսուած, ալ չիրաւործուած եւ կորսուած իրաւունքներ չաճուած են: Պատ. Տնօրէն Ժողովոյ ասեմադրութիւններուն մեջ կրնաք գտնել Ս. Աստուածամօր Տանարի նորոգութեան, Ս. Լուսաւորչի մատրան ուս մնացած պատկերազարդում, Ս. Մնկեան Այրի սանդղութեան, Ս. Մեր Տեղապահի վերահաստատում, Ուսարափման Տեղոյն ճաղի նորոգութեան, Յայնեւ, Հասնեւ, Դպրիներու եւ Ասորիներու հետ Ս. Տեղեաց մեջ մեր ունեցած իրաւական հարցերու պարագային մեր ցոյց տուած ոչ միայն նախանձախնդրութեան, ալ նաեւ մեր իրաւունքներ արժեւորել զիսեալու ուղղութեան մասին այնքան բան, որ ամենեւնի անգիտակառ բանաստեղծներն իսկ կրնայ գոհացնել, մանաւանդ զանոնք՝ որոնք մաս եւ բաժին չունին արիւնով եւ հերոսական նիգիրով պատեպտուած այս արդիւնին մեջ:

Դ. — Բնաւ չենք յաւակնած, մանաւանդ յանդգնած, ամբասիրել եկեղեցական կոտորուիլ, բայց կը խորհիմք քէ այս կէտին մեջ եւս մեզ ամբաստանողներու մեջ հազիւ քէ գտնուին հոգեւորականներ, որոնք կարենային պարծնել հոգեւորականի վայել իրենց կենցաղով: Հետեւաբար գործածելով զպիրներու եւ փարիսեյիներու ուղղուած մեր Տիրոջ խօսքը կ'ըսենք. «ամենեւնի ի ձեռք նախ նա ընկեացէ քառ»: Ամբաստանադրի այս կէտի մասին պիտի ուզէի լռութեամբ անցնիլ, սակայն լրբութեան սահմանը անցնողները բարոյական իրենց արժեքափն բերելու համար, ստիպուած են շատ հարեւանցի մասնաւորներով ըսել անհրաժեշտը:

«Մեր հոգեւորականի անվայել կենցաղը» զայրակեցուցած է եղբ մեր օրերու փարիսեյիներու խմբակը, որոնք տակուին Սարկաւազ, կը շնային Բեքլեհիմի ծառերուն տակ, իբրեւ նախերգանք իրենց ուղագայ սուրբ կոչումին. շնացողը եւ շնութեան ականատեները պատրաստ են այս մասին տալու իրենց վկայութիւնը: Որոնց նախկին ճշանդները եւ այժմու բարեխառնութիւնները, տակուին քանի որ ամբողջ եւս առաջ, փառանքաւ դուրսերը քառնին, Բիգիկական են ներսական լայն զոհողութիւններով, ազանդիլու համար երկրէն վարուածին վերադարձը: Մարդեր, որոնց կենցաղի մասին Ամերիկայէն ստացուած եւ մեր տրամադրութեան տակ եղած նամակները շատ բան կը պատմեն, այլ ամբասիր հոգեւորականներու կենցաղին վերաբերեալ: Նախանձախոյզ հոգեւորականներ, որոնք իրենց համալրարան մուտքի քեզ աղչիկներու հետ կը պատրաստեն, երկու տարիներէ ի վեր, դոնքալ մեկակցութեամբ: Ամբասիր վկայութիւններ, որոնք տար տարիներու բանաստեղծութեան արժանի են, ուրիշներու պատկեր զոյցած ըլլալուն համար, յետոյ միտքարեղով զանոնք Պէյրութի պանդոկներուն եւ Կ. Պոլսոյ գրաստաններուն մեջ: Բարոյականի ասպետներ, որոնց օգանաւորողութիւններու գրած նամակներու քիւր տառնակներու հասած է, բոլորն ալ մեր տրամադրութեան տակ: Սեռային հիւանդներ, որոնք իրենց զուլար բերելուն չափ անպատկառօրէն ուրիշներու ձեռք են նետած, վաւառօրէն, բազմաթիւ անգամներ վարուելով ունեւերէն եւ հրաւանդներէն: Ուրիշներ տակուին, որոնք Նիկիեղոյ մեջ են բալարներու ընթացքին նորահաս աղջիկներու հետ ժամադրութիւններ կը տակարարեն: Կարելի է երկարել շարք այս կնոջիկներուն, որոնք այսօր, Ձեր բարձր հովանիին ներքեւ, բարոյական մարդերու զլամիդ հագած, պատելու են նստած: Տակաւին չեմ խօսիր ներմակամօրուս

գողերու, հողերու լանդսքեյփ, ժանկոտած պղինձներու, բարոյական ամեն կեղերով լե-
ցուն թուռառամիտներու մասին, որոնք եթէ գիտակցէին իրենց ոչնչութեան, օրհիս չհամար-
ձակէին ընդ ականք հալիլ մէկու մը՝ որուն կօթիկներու խաղճն անգամ փակելու արժանի չեն:

Ե. — Ինձի վերագրումը զրպարագրէն լուր չունիմ, սակայն ստորագրութիւնը իմն է: Հոս տեղը չէ բանալու այս ուղբերգութեան իրական ծայքեր, ուր զրպարտուոյն ու զրպարտողը կարելի է հաւասարապէս զոհեր նկատել: Իրողութիւնը այս կերպ յայտարարել չեսոյ, քոյլ կուտամ ինզկինքնա ըսելու թէ ինչ որ ըսուած է այդ զրպարագրին մէջ իմ ճշգրիտ գաղափարն է՝ հարաայայտել Ձեր մասին: Երբ Ձեզի չափ չար լլլայ՝ Ձեզ վարելու համար, որպէսզի գոհացուիմ սամ ինձի վերագրումը անձնական եւ գտնու նպատակներուն, ինչպէս կ'ուզէք ըսել, առօր համար կան ետտ աւելի գորաւոր միջոցներ: Միաբանութեան բոլոր անգլամները խլլին մտօք կրնան վկայել թէ արտումով մը եղած չեմ բնաւ նման անոնց՝ որոնք այսօր այդ տեսուր փառքին հասնելու համար վաւեր Արեւակաւանքի են վկայածներ: Իսկ երբ ուզեմ Ձեր ինչ լլլալը յայտնել պետեալութեան, զիտէք թէ ունեմ ետտ ըսելիք բաներ, եւ պէտք չունիմ սուտ յերկարանցնելու եւ անխիղճ զրպարտութիւններու քաւալներն, որուն մէկ նմալն է ինձի զգուած խնդրոյ առարկայ մեղադրագիրք:

Զ. — 19 Միպգ. 1956ին, մենք, մասամբ վնական գործերով եւ գլխաւորաբար պատասխանելով Ն. Ս. Սժուրին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի բազմաթիւ նշանակներու, նախ Եւրոպայ եւ ապա Հայաստան մեկեցեցանք։ Մեր Եւրոպայ մեկնելու սեղեկացուցած էինք Պատգ. Տնօրէն Ժողովոյ եւ մասնաւոր գրով՝ մեզի փոխանորդ նշանակած էինք Դերե. Տ. Հայրիկի եղբւ. ք։ Այդ յիշգրտաբար այժմ կը գտնուի դատարանի մօտ, մեր քղաքաճարին մէջ։

Իսկ Յուդաանան մեր վերադառնալին յետոյ մեզի արգիլուեցաւ Վանք մենել, հրահանգովը Վանքի նոր փառաւոնին, որ պահակախումբերով կը հսկէի, արգիլելու մեր մուտք այն Հաստատութեան ներս, որուն տարիներու սպասանորն ու պէտք եղաւ: Այս պայմաններուն մէջ, շատ քանակաւ ե քէ չէի կորսաւ կապ պահել Միաբանութեան հետ, որ չարամիսներու Կրդուով զիս թնամի յայտարարած էր եւ արգիլած ամեն յարաբերութեան:

Է. — Ես բնաւ Ն. Ս. Օձուրին Վեհափառ Հայրապետին չեմ քսած քի պիտի քաշուիմ ամեն գործէ. այս թելադրութիւնը Կաթողիկոսին քրտմ էին Գարեգին Պատրիարքը եւ ուրիշներ, եւ Վեհափառը անոնց բերնով խօսեցաւ մեզի երբ էշմիածին կը գտնուէինք: Մենք Վեհափառին յայտնած ենք միայն «երբ Երուսաղէմ երթաւ եւ ըստածին պէս, եթէ Միաբանութիւնը յայտենի Հնդկ. ժողովը չուզէ իմ Տեղապահութիւնս, կը հրաժարիմ եւ կը քաշուիմ բոլոր գործերէ»: Սակայն 'Իսկ եւ Ձեր ամբարիւստները չուզեցիք նոյնիսկ որ եւ Վաթիկ վերադառնամ, հրաժարակցան ու համարա չալու իմ եօթնամեայ Տեղապահութեանս մասին, ստատափանդ մեր նկատմամբ Ձեր յերկուստ իննագլխեան սուսերու յայտնութենէն անուշ:

ԻՄԵՐԻՆ ՎԱՇԿԷՆՑ

ԻՄԵՐԻՆ ոչ բէ վաճիմի՝ ալ Ներինն Գործոց Նախարարութեան դէմ բողոք ներկայացուցած ենք Բարձրագոյն Ասեանին, վաւերացուցած ըլլալուն համար նախ իր իրաւասութենէն դուրս եւ ապա օրինաւոր Տեսչականի բացակայութեան եղած ընտրութիւն մը։ Նւրիւ փոխանակ անդրադառնալու Միաբանական կանոնի դէմ Ձեր առած փաշտելուն, Միաբանական դատարու տաճարներէն եւ ցարդ ի գործ դրուած կտրգ ու սարքի խանգարումներուն, զիս դատաւարեջ կ'ուզեմ։

Գարումներուն, զիս դասապարտել կ'ուզէր։

Դուրեւան Պատրիարքէն սկսեալ մինչեւ մեր հետեանալը երուսաղէմէն՝ վաճաղան իւր խառնուրեւան գերագոյն ճիգն ու իմաստութիւնը եղաւ՝ չխառնել ժողովուրդը պատրիարքաւոր իւրաքանչեւան յատկանոց խնդիրներուն։ Դուրեւան Պատրիարքէն յատկապէս յարգեցաւ իւր ժողովուրդին իրաւունքները։ Ինչպէս իւր ժողովուրդին իրաւունքները չխառնելու համար զՅեզ, չեղաւ ինչչեւ, Վանքն ու ինքզինքն իր ժողովուրդին յանձնարեցաւ։ Իսկ պարագան կը բաւէ հաստատելու համար միջոցներու մէջ խառնուրեւ չլինելու։ Զեր տեսուի մատուցութիւնը։ Եւ պղծութիւն չունի մէջ որոտողութեան եղած տարածուած չարաւորութիւնը, ամէն գոյնէ եւ խմբաւորութիւնէ, լայնօրէն կ'օգտագործեն մանկամտութիւնը պղծութիւնը, որոնք յետոյ պիտի անգործառնան քի կ'ընեն զոր գործածելու եղած են, չարաշար պիտի խաբէ զիրենք։

Ը. — Մենք մեր կոչով, ուղղուած երեսուցեան ժողովուրդին, թե՛ կ'ուզեինք թէ մեր բոլորականութեան անմահ եւ անկասկեղ մարգերու կողմէ սարսափալուծ լուրերը ճիշդ չեն, թէ մենք յոյ, գրամսօրք ու զանազան կողպասած ու փախած չենք եւ պատրաստ ենք գալու եւ օրինաւոր Մարմիններու առջեւ տնայնացի մեր համար, հերքելով ամբողջապէս մեր մասին ելած անհիմն հարածայնութիւնները: Դուրով Տեղապահ Ս. Աթոռայ մեր աստուածութեան, աշխարհ երկրի համար յանգումն է, ինչի համար Ձեր ապօրինութեանց դեմ բոլորի յայտարարութիւն մը եւ իրաւունք մըն է միանգամայն:

Թ. — Մենք մեր հեռագրով սոսի հասել չենք ուզած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, այլ յայտարարած ենք նմանութիւնը: Բայց կը գործադրուի Ձեր, յուսալուծող Տիրան Մեղաքան, Դուր չենք անգամայն իրաւունք մեր համար պատշաճ զեւարժութիւնը, «Եւրոպայէն» բերքի մէջ հրահարուած, սոսի հանդիպ. Դուր չենք իմ մօտ գտնուող նմանակն հեղինակը, ուր հեղինակն ու իր գանձակները ոչնչութեան վերածելէ յետոյ, միջեւ դժուար կ'իջեցնէ, եւ այժմ փարսեցի լայն պատմութեան հազար, հեղինակութիւններու կրթում, անոնց անունով կը խօսի, միամիտները քննելու համար:

Դուրով ամբաստանարի վերջաւորութեան մեզի ուղղութեան հրաւիրող հինգ կէտերուն՝ անոնց համար լսելիս ըսած եղալ արդէն, մասնաճիւղ ընկնով եւ հերքելով ամբաստանարի սոսի եւ ծածկելի վերադարձները, որուն յարկի տարակն մէջ հազար քանի մը ցարեհի հասիկներ կարելի լիլլաւ որոշել:

Օրինաւորութենէ գուրկ ճիւղէն Ժողով մը կրնայ իր ուզած վերադարձները ընել մեր հասցին, ամպայն մենք զիսեմք թէ ով ենք եւ ինչ ենք ըրած իբրեւ ծառայութիւն եւ զոհողութիւն մեր պատկանած Հաստատութեան եւ Ուխտին, որմէ կը մնանք անբաժան թէ մեր հոգիով եւ թէ մեր մարմնով:

Այս առիթով պիտի խնդրենք Միաբանակից բոլոր եղբայրներէս որ անգրագատեանք թէ ինչ նախընթաց եւ ապա եւ ստեղծուի, երբ բունութեամբ եւ ապօրին միջոցներով ստեղծուած որեւէ մեծամասնութիւն բոլոր այլ ինքնակնիքն ամեն ինչ արդար եւ օրինաւոր նկատելու, յանգելու համար այս կարգի կամեան ու հաճանքն որոշուին:

Կը յայտարարեմ նոյնպէս թէ իմ մասին եղած ամբաստանարի, արդիւնք հակառակութեան եւ շարութեան, համաձայն չէ մեր Միաբանական Կանոնի 15րդ յօդուածի տրամադրութեան, երբ մանաւանդ վարտելու սպառնալիքին ներքեւ գտնուող բարձրաստիճան եկեղեցական մըն է եւ գլխաւոր Հաստատութեան:

Կը վերադառնամ բացատրութիւն յայտնելով Ձերի. —

ա) Սոյն գիրը կը դրկենք առ ի լուսաբանութիւն միայն գաղափարաւ մասը:

բ) Ընդհանուր եւ Տնօրէն Ժողով կոչուած այժմու Մարմիններու կողմէն դրկուած գիրերը եւ առնուած խոսքեր կը նկատենք բացարձակապէս անհիմն եւ ապօրին, որքան ասեմ որ հրաժարած չենք մեր պատշաճութեան եւ կը մնանք միակ իրաւասուն, գումարելու այլ ժողովները:

գ) Ձեր ամբաստանարի հիմնականին մէջ սպառնալիք մըն է, որպէսզի հրաժարինք մեր իրաւունքներէն եւ ես առնենք գաղափար: Դիտել կուտանք Ձերի թէ որքան ասեմ որ Դերադայն Աստուծոյ չէ ուզած իր վերջի այս մասին, Դուր իրաւունք չունիք որ եւ կ'ալ առնելու յանուն Միաբանութեան, ինչպէս իրաւունք չունեցաւ Ձերի կատարելու պատրաստութեան ընտրութիւնը, որովհետեւ Ձեր հանգամանքը խնդրող առարկայ է անհաշիւ: Հետեւաբար, որ եւ կ'ալ այս ուղղութեամբ օրինաւորութիւն պիտի նկատուի ո՛չ միայն Միաբանութեան Կանոնին՝ այլեւ պետական օրինաց:

Առաջի ի կարգ եւ ի խոհեմութիւն կը հրաւիրեմ Ձեզ, առիթ չստանալու բարդութիւններու եւ անուանարկութեանց. հղածները, կը խորհիմք թէ, հարկը տուած համար կը բաւեն, իբրեւ անորոշման մեր տնտես եւ իբրեւ տնտես փառաբանութիւն Ձեր ոչնչութեան, որուն վայել են բոլոր գործադրուած լրբութիւնները, ամեն:

Աղօթակից:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԺԱՊԻՍԿՈՍՈՍ ՏԵՐԶԵՐԵԱՆ

Պատրիարքական Տեղապահ Ս. Աթոռայն Երեսուցեմ

(Շարունակելի՛ 4)